

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Газуда М.В.
Газуда Л.М.
Максименко С.Ю.

У статті розкриваються місце і роль міжнародної торгівлі товарами і послугами прикордонного регіону в умовах розширення Європейського Союзу на Схід, де кордони Закарпатської області співпадають з державним кордоном України повністю щодо сусідніх країн Угорщини і Словаччини та частково – Румунії і Польщі. Здійснено аналіз стану зовнішньоторговельної діяльності регіону за видами економічної діяльності, а також шляхи удосконалення міждержавної співпраці з експортно-імпортних операцій.

Кількість бібліографічних посилань – 4, мова – українська.

Ключові слова: міжнародна торгівля, торгівля товарами і послугами, прикордонний регіон, Європейський Союз, види економічної діяльності, міжнародні економічні відносини

ВСТУП

Міжнародне економічне співробітництво є одним з головних чинників впливу на рівень розвитку кожної окремої країни та світового прогресу в цілому. Зовнішньоекономічні зв'язки класифікують за двома ознаками: за напрямком товарного потоку та за структурною ознакою. За першою ознакою зовнішньоекономічні зв'язки поділяються на експортні (вивезення товарів із країни та надання послуг), імпортні (ввезення товарів до країни), транзитні (товаропотік іде через країну до інших держав).

Значну роль у зовнішньоекономічній діяльності відіграють зовнішньоторговельні операції, суть яких полягає в міжнародній торгівлі товарами і продукцією в матеріально-речовій формі. До зовнішньоторговельних операцій належить: експорт (продаж іноземному контрагенту товару з вивезенням за кордон); імпорт (придбання в іноземного контрагента товару із ввезенням з-за кордону); реекспорт (продаж раніше імпортованого товару за кордон без доробки); реімпорт (придбання раніше експортованого товару із ввезенням з-за кордону).

Розвиток міжнародного ринку товарів обумовив формування та інтенсивний розвиток міжнародного ринку послуг, який займає значне місце в економіці держав світу. Виробництво послуг має свої особливості. Воно може бути, а може і не бути пов'язане з товаром у його матеріальному вигляді. У зв'язку з цим розрізняють два види послуг: виробничі (матеріальні); невиробничі (нематеріальні).

Методологічним та прикладним аспектам зовнішньоторговельної діяльності прикордонних регіонів присвячені наукові дослідження та публікації українських вчених-економістів: З. С. Варналія, Н. Б. Даниленко, В. В. Козик, Л. А. Панкова, М. А. Лендела, В. П. Мікловди, С. В. Сембера, М. І. Пітюлича та ін.

Метою даної наукової статті є висвітлення актуальних проблем зовнішньоторговельної діяльності прикордонного регіону. Особливу увагу приділено питанням експортно-імпортних операцій регіону за видами економічної діяльності, оскільки в наукових джерелах вони ще недостатньо висвітлені. У роботі використано методи аналізу, синтезу та експортні оцінки авторів.

І ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для Закарпатської області притаманні зовнішньоекономічні зв'язки в експортно-імпортній діяльності як товарами, так і послугами, в тому числі транзитні, масштаби яких мають наростаючу тенденцію.

В процесі дослідження експорт-імпорт товарів аналізується за видами економічної діяльності. При цьому об'єктами класифікації в КВЕД є види економічної діяльності статистичних одиниць (юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців тощо), які на вищих рівнях класифікації групуються у галузі. У КВЕД найбільш узагальнені групування видів діяльності на рівні секцій (у сфері промисловості на рівні підсекцій) дозволяє виділити основні галузі економіки. Експорт-імпорт товарів за видами економічної діяльності регіону відображає табл. 1.

Газуда Михайло Васильович, к.е.н, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу УжНУ.

Газуда Леся Михайлівна, к.е.н, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету, e-mail: lesya@uzh.ukrtel.net.

Максименко Світлана Юріївна, викладач Закарпатського державного університету.

Таблиця 1 Експорт-імпорт товарів за видами економічної діяльності у Закарпатській області*

(млн. дол. США)

Товари за видами економічної діяльності	Секції і підсекції КВЕД	Експорт		Імпорт		Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО)		Сальдо зовнішньої торгівлі	
		2004	2007	2004	2007	2004	2007	2004	2007
Всього		605,5	1148,0	614,4	1552,5	1219,9	2700,5	-8,9	-404,5
Промисловість	C, D	549,5	1059,9	539,3	1334,1	1088,8	2394,0	10,2	-274,2
Переробна промисловість	D	548,3	1058,1	539,0	1334,1	1087,3	2392,2	9,3	-276,0
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	DA	13,3	31,9	12,0	29,7	25,3	61,6	1,3	2,2
легка промисловість (текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра; виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів)	DB	143,4	182,2	122,5	140,3	265,9	322,5	20,9	41,9
оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	DD	85,3	48,0	35,2	6,8	120,5	54,8	50,1	41,2
хімічна та нафтохімічна промисловість (хімічне виробництво, виробництво гумових та пластмасових виробів)	DG, DH	11,1	27,7	14,6	21,9	25,7	49,6	-3,5	5,8
машинобудування (виробництво машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів)	DL, DM	285,0	668,9	339,2	1070,8	624,2	1739,7	-54,2	-401,9
інші галузі промисловості	DN	10,2	99,4	15,5	64,6	25,7	164,0	-5,3	34,8
Будівництво	F	0,9	2,9	3,9	5,1	4,8	8,0	-3,0	-2,2
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	G	40,4	72,2	59,2	183,9	99,6	256,1	-18,8	-111,7
Діяльність транспорту та зв'язку	I	3,8	1,5	4,5	18,1	8,3	19,6	-0,7	16,6
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	K	1,5	0,9	1,1	1,4	2,6	2,3	0,4	-0,5
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	O	8,6	10,4	3,5	5,4	12,1	15,8	5,1	5,0

*Розраховано за джерелом [4, С.222, 223].

На основі показників табл. 1 стосовно експорту та імпорту товарів за видами економічної діяльності у регіоні можна зробити такі висновки:

- як для експорту, так і для імпорту товарів за видами економічної діяльності характерна тенденція розширеного відтворення для більшості аналізованих секцій та підсекцій КВЕД, за винятком секції І – діяльність транспорту та зв'язку, де експорт товарів за

аналізований період зменшився з 3,8 до 1,5 млн. дол. США, а імпорт навпаки збільшився більш ніж у 4 рази (з 4,5 до 18,1 млн. дол. США). Аналогічна тенденція характерна і для секції К – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям;

- наростаюча тенденція характерна і для зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) регіону.

Зовнішньоторговельний оборот регіону – це сума його експорту та імпорту. Дані наведеної таблиці свідчать, що в цілому зовнішньоторговельний оборот регіону в 2007 р. порівняно з 2004 р. збільшився на 1480,6 млн. дол. США, або майже в 2,2 рази, передусім за рахунок секції D – переробна промисловість, у якій ЗТО зріс також у 2,2 рази, або на 1304,9 млн. дол. США;

- розширене відтворення зовнішньоторговельного обороту характерне і для таких підсекцій переробної промисловості, як DL, DM – машинобудування (виробництво машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів) в яких цей показник зріс майже у 2,8 рази, або на 1115,5 млн. дол. США. Така ж тенденція, але в меншій мірі притаманна підсекції DB – легка промисловість (текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра; виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів); DG, DH – хімічна та нафтохімічна промисловість (хімічне виробництво, виробництво гумових та пластмасових виробів) та іншим секціям і підсекціям, за винятком підсекції DD – оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів та секції K – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям;

- показники таблиці дозволяють зробити дослідження стосовно визначення впливу експорту та імпорту товарів на сальдо зовнішньої торгівлі за видами економічної діяльності. Сальдо зовнішньої торгівлі є різниця між сукупним імпортом і експортом товарів протягом року. Воно є активним (позитивним), якщо експорт за вартістю перевищує імпорт, і пасивним (від'ємним) коли ситуація протилежна. Покривають негативне сальдо торгового балансу золотом або конвертованою валютою [2, С.43]. В цілому в аналізованих роках цей показник був негативний, а серед секцій та підсекцій КВЕД така тенденція притаманна промисловості в цілому секціям: D – переробна промисловість; G – торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; I – діяльність транспорту та зв'язку; F – будівництво та іншим секціям в експорті та імпорті товарів за 2007 р. Особливо негативний вплив на сальдо зовнішньої торгівлі мали підсекції DL, DM – машинобудування (виробництво машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів). Водночас позитивне сальдо зовнішньої торгівлі досягнуто за рахунок підсекцій DB – легка промисловість (текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра; виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів); DD – оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів; DA – виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Проте ці секції не могли подолати негативне сальдо зовнішньої торгівлі регіону в цілому.

2 ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИКОРДОННОГО РЕГІОНУ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Міжнародна торгівля послугами порівняно з торгівлею товарами має такі особливості: торгівля переважно здійснюється на прямих контактах між виробниками послуг і їх споживачами; її регулювання здійснюється не на кордоні, а всередині країни відповідними положеннями внутрішнього законодавства; велика залежність обсягу послуг і їх вартості від складності та наукомісткості товарів; значно більша захищеність державою виробництва і реалізації послуг, ніж сфери матеріального виробництва і торгівлі; послуги, що надходять в особисте споживання (туризм, освіта, культура тощо), не можуть бути задіяні у господарському обороті [1, С.161].

У своїх дослідженнях ми використали класифікацію ГАТТ/СОТ, яка базується на Міжнародній стандартизованій промисловій класифікації, яка прийнята ООН і визнається у багатьох країнах світу. Згідно з цією класифікацією до послуг належать усі товари, які включені у категорії 4-9, а саме: послуги в переробній промисловості, комунальні послуги та будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ресторани та готелі, транспортування, зберігання та зв'язок і фінансове посередництво; оборона, охорона здоров'я та громадські роботи, інші комунальні послуги, соціальні та особисті послуги [1, С.156]. Відмічені категорії нами відображені за секціями та підсекціями КВЕД стосовно окремих показників зовнішньої торгівлі послугами регіону (табл. 2).

З табл. 2, як свідчать наші дослідження витікають такі висновки: *по-перше*, зовнішньоторговельний оборот у міжнародній торгівлі послугами за аналізованими видами економічної діяльності у 2007 р. порівняно з 2004 р. зріс на 69,9%, в той час як товарами у 2,2 рази. *По-друге*, зовнішньоторговельний оборот товарами за 2004 р. перевершив такий показник з послуг більш ніж в 32 рази (1219,9 млн. дол. США ЗТО товарами, в той час як послугами – 37,5 млн. дол. США), а в 2007 р. більш ніж у 42 рази (2700,5 та 63,7 млн. дол. США).

По-третє, на регіональному рівні частка у міжнародній торгівлі послугами не відповідає світовим тенденціям, оскільки торгівля послугами у світовому господарстві зростає більш швидкими темпами ніж торгівля товарами, а в нашому випадку, як уже відмічалось, зовнішньоторговельний оборот послугами у 2007 р. порівняно з 2004 р. зріс 69,9%, в той час як товарами більше ніж у 2,2 рази.

По-четверте, якщо у світовій торгівлі частка послуг становить понад 20% у загальних обсягах торгівлі товарами і послугами, то в Закарпатській області це співвідношення не відповідає такому рівню. Зокрема, зовнішньоторговельний оборот

товарів і послуг за 2007 р. становив 2764,2 млн. дол. США, а частка послуг у цьому показнику тільки 2,3%.

Таблиця 2 Експорт-імпорт та сальдо зовнішньої торгівлі послугами за видами економічної діяльності в Закарпатській області* (млн. дол. США)

	Секції та підсекції КВЕД	Експорт		Імпорт		Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО)		Сальдо зовнішньої торгівлі	
		2004	2007	2004	2007	2004	2007	2004	2007
Всього		23,6	38,6	13,9	25,1	37,5	63,7	9,7	13,5
Послуги в переробній промисловості	D	0,2	0,5	0,9	1,7	1,1	2,2	-0,7	-1,2
Послуги, пов'язані з будівництвом	F	-	2,7	1,0	0,9	1,0	3,6	1,0	1,8
Послуги, пов'язані з оптовою та роздрібною торгівлею; торгівлею транспортними засобами; послуги з ремонту	G	0,1	0,3	0,1	-	0,2	0,3	-	0,3
Послуги готелів та ресторанів	H	2,3	1,2	0,8	1,3	3,1	2,5	1,5	-0,1
Послуги транспорту і зв'язку	I	20,8	32,8	7,9	17,0	28,7	49,8	12,9	15,8
Послуги в операціях з нерухомістю, здаванням під найм та послуги юридичним особам	K	0,1	0,6	3,2	4,0	3,3	4,6	-3,1	-3,4
Послуги пов'язані з охороною здоров'я та соціальною допомогою	N	0,02	0,4	-	-	0,02	0,4	0,02	0,4
Послуги транспорту і зв'язку, % до всього обсягу		88,1	85,0	56,8	67,7	144,9	152,7	x	x

*Розраховано за джерелом: [1, С.235, 236].

По-н'яте, на протилежність сальдо міжнародної торгівлі товарами регіону, яке є негативним (від'ємним), цей показник з послуг був позитивним як у 2004 р. (9,7 млн. дол. США), так і в 2007 р. (13,5 млн. дол. США). В основному за рахунок таких видів діяльності як секція І – послуги транспорту і зв'язку цей показник становив відповідно 12,9 та 15,8 млн. дол. США. Водночас у таких видах економічної діяльності, як в секціях: D – послуги в переробній промисловості; K – послуги в операціях з нерухомістю, здаванням під найм та послуги юридичним особам цей показник був негативним (від'ємним) як у 2004 р., так і 2007 р., а в секції H – послуги готелів та ресторанів був від'ємним тільки за 2007 р.

Отже, сферу послуг у міжнародній торгівлі необхідно довести до стандартів світових, а тим більше європейських з тим, щоб за співвідношенням вона становила 20 % до міжнародної торгівлі товарами та послугами.

ВИСНОВКИ

Роль зовнішньої торгівлі товарами в економіці як кожної країни, так і її регіонів, зростає, незважаючи на те, що міжнародні торговельні зв'язки нестійкі. Внаслідок цього в структурі товарообороту та в напрямках зовнішньоторговельних потоків постійно відбуваються зміни. Високими темпами зростає міжнародна торгівля машинами та обладнанням, продукцією електротехнічної промисловості, транспортними засобами, які відносяться до секції DL, DM.

В експорті дедалі більшого значення набуває наукомістка продукція, а це спричиняє розширення торгівлі послугами, оскільки експорт-імпорт послуг стимулює міжнародну торгівлю товарами виробничого характеру. Сферу послуг у міжнародній торгівлі необхідно довести до стандартів світових, а тим більше європейських з тим, щоб за співвідношенням вона становила 20 % до міжнародної торгівлі товарами та послугами.

В зв'язку з розширенням Європейського Союзу на Схід, внаслідок чого кордони регіону співпадають з державним кордоном України, повністю стосовно

Угорщини та Словаччини та частково Польщі і Румунії, особлива роль повинна бути відведена розвитку і подальшому поглибленню транскордонного співробітництва у зовнішньоторговельній діяльності з сусідніми та

більш віддаленими європейськими країнами, а також іншими державами світового співтовариства.

Подальші наші наукові розробки будуть спрямовані на дослідження інших форм міжнародних економічних відносин.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. – [4-е вид. стер.]. К.: Знання-Прес, 2003. – 406с. (Вища освіта ХХІ століття).
2. Мікловда В.П. Особливості сучасної транскордонної діяльності Закарпаття (на прикладі Проекту „Транскордонне співробітництво в умовах розширення ЄС на Схід) / В. П. Мікловда, М. А. Лендел, С. В. Сембер // Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід: монографія / В. П. Мікловда, М.А. Лендел, С. С. Слава, С. В. Сембер та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., член-кор. НАН України В. П. Мікловди. – Ужгород: Карпати, 2006. – 496с.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / [З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новикова, С. А. Романюк та ін.] за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498с.
4. Статистичний щорічник Закарпаття за 2007 / Головне управління статистики у Закарпатській області / за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2008. – 575с.